Radiniai, sluoksnis	XVII–XVIII a.	%	XIX a. – 1911 m.	%	Iš viso
Kaimiška keramika	330	47	16	30	346
Oksidacinė neglazūruota keramika	58	8	3	6	61
Oksidacinė glazūruota keramika	315	45	31	58	346
Majolika	2				2
Fajansas, porcelianas	1		2	4	3
Akmens masės keramika			1	2	1
Puodyniniai kokliai	52	88	7	54	59
Plokštiniai kokliai	6	6	5	38	11
Karniziniai kokliai	1	2	1	8	2
Tamsaus stiklo buteliai	22		37		59
Skaidraus stiklo buteliai	12		9		21
Stiklinių, taurelių dalys	9		1		10
Geležinės kaltinės vinys	12				12
Geležinės fabrikinės vinys			6		6
Tiesių čerpių fragmentai	11				11
Olandiškų čerpių fragmentai	91		13		104
Kiti (geležiniai, kaolino) radiniai	38		20		58
Gyvūnų kaulai	1143	54	121	44	1264
Iš viso	2103		273		2376

1 lentelė. Keramikos, koklių ir kitų radinių statistika XVII–XVIII a. ir XIX a. – 1911 m. sluoksniuose.

tės Street) (Figs. 5–6); and a 1904–1911 horizon (from the construction of the Joniškis Consumer Company and the 1911 fire) (Fig. 7).

The investigation yielded traditional old-town finds (2376 in all), predominantly animal bones (1264 items) and ceramics (758 items). The collected 17th – early 20th-century finds (Fig. 4) reflect the daily life of the almshouse's residents (6–12 at any one time). While household pottery similar to that discovered in the city was found, a greater quantity of glazed oxidation ceramics (Fig. 8) should be noted (45% from the 17th–18th centuries). In addition, compared to other investigated house complexes in the city, somewhat more glass artefacts (8 17th–18th-century glasses and wineglasses) were found.

Donatas Zubrickas,
Mindaugas Brazauskas

Tyrimai Varnių Žemaičių vyskupystės muziejaus aplinkoje

2021 m. Varniuose (Telšių r., Varnių sen.), S. Daukanto g. 6 sklype pradėti Žemaičių vyskupystės muziejaus rekonstrukcijos darbai, kurių metu iš esmės sutvarkytas tarybiniu laikotarpiu nugyventas ir tik nepriklausomybę atkūrus aptvarkytas pastatas. Muziejaus sklypas yra labai svarbus bei įdomus. Manoma, kad būtent šiame sklype iki 1680 m. yra buvusi Varnių katedra. Ją perkėlus į naują vietą, sklype pastatyta medinė Šv. Trejybės bažnyčia. Nuo pat katedros įkūrimo čia buvo pagrindinės Varnių kapinės, o J. Genio nuomone, šioje vietoje laidota ir dar anksčiau. Šv. Trejybės bažnyčia nugriauta 1767–1770 m. pradėjus statyti Varnių kunigų seminarijos pastatą. Varnių kunigų seminarija veikė iki 1864 m. Ją uždarius seminarijos pastate pradžioje šeimininkavo kariai, kiek vėliau įrengta įkalinimo įstaiga. Tarybiniu laikotarpiu čia buvo technikumo bendrabučiai. Pirmieji istoriniai, architektūriniai ir archeologiniai tyrimai atlikti 1984–1990 m., po jų parengtas restauracijos projektas, o 1991–1995 m. atstatytas Varnių kunigų seminarijos pastato bokštas.

Nuo 1984 m. archeologinius tyrimus Varnių kunigų seminarijos pastato aplinkoje vykdė J. Genys (*ATL 1986 ir 1987 metais*, 1988, p. 154–157), L. Valatkienė (1992 m.), D. Karalienė (*ATL 1998 ir 1999 metais*, 2000, p. 302–305), A. Šapaitė (*ATL 2001 metais*, 2002, p. 149–150). Šių tyrimų metu aptikta XV–XVII a. datuojamų palaidojimų. Laidota tankiai, ankstesni kapai perkasti vėlesnių palaidojimų. Turtingesni ankstesni kapai, o vėlesni praktiškai be įkapių, aptikta vien pavienių monetų, žiedų bei karstų vinių.

2021 m. atlikti detalieji tyrimai naujai suprojektuotų inžinerinių tinklų vietose bei žvalgymai seminarijos pastato nuogrindos vietoje (1 pav.). Nuogrindos įrengimo vietoje aplink pastatą mechanizuotai iki 60 cm gylio buvo nukasamas paviršinis sluoksnis (bendras žvalgytas perimetras aplink pastatą siekia 193 m). Žvalgytose vietose aptikta duobių, kuriose užkasti žmonių kaulai (2 pav.). Tikėtina, kad jie surinkti bei užkasti įvairių žemės kasimo darbų metu seminarijos pastato aplinkoje. Tyrimų metu ties R dalimi atidengti priestatų, nugriautų XX a. pabaigoje rekonstruojant pastatą, pamatai. Tik vidiniame kiemelyje rasta netašytų lauko akmenų grindinio liekana, kuri palikta neišardyta.

Detalieji tyrimai vykdyti suprojektuotų naujų inžinerinių tinklų vietose, kur ištirtos 5 perkasos. Ties Varnių kunigų seminarijos P fasadu tirta 14x2 m dydžio perkasa geoterminio šildymo sistemai. Ji yra greta pastato PR kampo ir eina kalvelės šlaitu žemyn link asfaltuoto kelio ties Varnių parku, kur ketinta išdėstyti gręžinius geoterminiam šildymui. Čia kapai koncentruojasi vien iki 8 m atstumu nuo seminarijos pastato. Paviršius šiame intervale kiek žemėja į P, o palaidojimai yra 0,6–1,2 m gylyje. Dalis kapų perkasta XX a. II pusėje nuo pastato klojant nuotekų tinklus. Šalia šių tinklų aptikta stambių lauko akmenų sankaupa (nepanaudotos statybose medžiagos?). Perkasoje identifikuota 14 apardytų kapų vietų (kapai 1–14). Mirusieji sulaidoti mažiausiai 3 lygiais. Didžioji dalis mirusiųjų orientuoti V–PV kryptimi ir tik 2 skeletai yra galvomis į Š. Kapuose nedaug įkapių, kas atkartoja ankstesnių tyrimų rezultatus. Aptikta žiedų, karstų vinių, kelios XVII a. pra-

1 pav. Tyrimų situacijos planas: 1 – neištirtos perkasos (planuojamos 2022 m.); 2 – 2021 m. detaliųjų tyrimų perkasos; 3 – žvalgymai nuogrindos vietoje; 4 – J. Genio tyrimai (1984 ir 1987 m); 5 – L. Valatkienės tyrimai (1995 m.); 6 – D. Karalienės tyrimai (1998 m.); 7 – A. Šapaitės tyrimai (2001 m.). D. Šimkevičienės brėž.

Fig. 1. Situation plan of the investigation: 1 – not yet excavated trenches (planned for 2022); 2 – 2021 trenches; 3 – the survey at the apron site; 4 – Genys' investigations (1984 and 1987); 5 – Valatkienė's investigation (1995); 6 – Karalienė's investigation (1998); 7 – Šapaitė's investigation (2001).

džios monetos. Toliau nuo šių palaidojimų, apie 9–14 m atstumu nuo Varnių kunigų seminarijos pastato P sienos yra žemėjantis kalvelės šlaitas. Jame palaidojimų nėra, fiksuoti vien piltinio pobūdžio sluoksniai. Manytina, kad dalis šlaito supilta 1760–1780 m., išlyginant seminarijos pastato statybos metu kalvelės paviršių.

Suprojektuotų vandentiekio trasų vietoje (į Š–ŠR nuo Varnių kunigų seminarijos pastato) ištirtos 3 iš 4 suplanuotų perkasų (5,5x2, 16,5x2 bei 8x2 m dydžio). Tirtose vietose yra iki 1 m storio piltiniai XIX–XX a. sluoksniai be žmonių kaulų. Ankstyviausi radiniai – tai Minje tipo kulkos, XVIII–XIX a. koklių ir kitos buitinės keramikos šukės bei apie 1864 m. datuojama Rusijos imperijos moneta. Šie radiniai iliustruoja istorinius rašytinius šaltinius, nes 1864 m. uždarius Varnių kunigų seminariją, pastate iki 1905 m. buvo dislokuotas Dono kazokų pulkas. Lyginant su sklypo P puse, kapai seminarijos pastato Š pusėje yra gana giliai. Pirmieji nesunaikinti kapai fiksuoti 1,5–1,7 m gylyje, o kapų duobės fragmentiškai išryškėjo vien pasiekus neperkastą įžemį (gelsvą smėlį) apie 1,6–1,9 m

2 pav. Ankstesnių darbų metu palaidoti žmonių kaulai ties Š siena. N. Brazdeikio nuotr.

Fig. 2. Human bones reburied beside the N wall during previous work.

3 pav. Kapai į Š nuo seminarijos pastato perkasoje 3. N. Brazdeikio nuotr.

Fig. 3. The burials in Trench 3 to the N of the seminary building.

gylyje (3 pav.). Vertinant skirtingą kapų gylį senkapio P ir Š dalyse, galima išvada, kad iki seminarijos pastato statybos pradžios kalva, ant kurios stovėjo Varnių katedra, buvusi mažesnė, o dabartinio sklypo Š dalyje yra buvęs šlaitas. Ši kalvelė pagal numatytą užstatymo plotą išlyginta XVIII a. viduryje.

Iš viso suprojektuoto vandentiekio trasos vietoje tirtose trijose perkasose identifikuotas 51 kapas (15–65). Šiose kapinyno Š–ŠR dalyse kapai taip pat neišsiskiria radinių gausa. Dažniausi radiniai – žalvariniai žiedeliai bei geležinės karstų vinys, neaptikta nė viena moneta. Įdomesnis radinys – jėzuitiškas medalionas bei knygos apkaustas, rasti ne kape, o permaišytuose sluoksniuose. Kapai datuojami XVI–XVII a., bet įžemio lygmenyje aptikti du galbūt XIV–XV a. apardyti kapai. Vienas kapas (27) buvo su gausiomis žalvarinėmis įkapėmis, kurias sudarė žiedai, segės, sagtelės. Tiksliau jas datuoti bus įmanoma tik restauravus. Radiniai nedelsiant buvo išvežti restauruoti, nes buvo labai prastos būklės, trapūs. Šių dirbinių kaip metalo neidentifikavo net itin jautrūs metalo detektoriai. Kitaip nei įprastai, šis kapas orientuotas į R. Kitame kape (30) mirusysis laidotas su peiliu, ietigaliu, su ant pirštikaulių išlikusiais 4 žiedais, sagtelėmis ir kt. Kaulai praktiškai sudūlėję, kapas orientuotas taip pat neįprastai kitų kapų atžvilgiu, tiksliai Š kryptimi. Suprojektuotos vandentiekio trasos vietoje viena 7x2 m perkasa tirta jau 2022 m. (N. Brazdeikis).

Suprojektuotos buitinių nuotekų trasos vietoje ištirta viena 21x2 m dydžio perkasa. Ji tirta į R nuo Varnių kunigų seminarijos pastato, kuriame yra magistralinės buitinių nuotekų linijos šulinys. Nuo jo perkasa orientuota į ŠR, Varnių kunigų seminarijos pastato ŠR kampo link. Kieme tirtoje perkasoje nėra palaidojimų, tik perkasos Š dalyje priešais seminarijos pastato ŠR korpusą apie 1 m gylyje aptikta pavienių žmonių kaulų. Likusioje didžiojoje perkasos dalyje fiksuoti juosvi niveliacinio pobūdžio žemės sluoksniai, o įžemis yra jau 80–90 cm gylyje. Iki įžemio surinkta XIX–XX a. datuojamos keramikos bei 55 ir 70 cm gylyje fiksuoti du buvę žemės paviršiaus lygmenys. Kiemo centrinėje dalyje įžemis – storas šviesaus pilko smėlio klodas, fiksuotas 0,9–3,4 m gylyje. Šis faktas yra svarbus atsižvelgiant ir į ankstesnių archeologinių tyrimų duomenis, kurie rodo, jog aplink vidinį seminarijos kiemą laidota, nes kapų aptikta ir labiau į R nuo kiemo. Tokiu atveju manytina, kad dabartinio kiemo centrinėje dalyje yra stovėjusi Varnių katedra, o vėliau jos vietoje iki seminarijos pastato statybos pradžios – medinė šv. Trejybės bažnyčia. Deja, jokių pamatų ar mūro liekanų kol kas neaptikta, todėl šiai versijai patikrinti kol kas neturima duomenų.

Archeologiniai tyrimai pastato viduje nebuvo numatyti. Darbininkams pradėjus vykdyti viduje grunto kasimo darbus naujų grindų įrengimui, pastebėta, kad aptinkama žmonių kaulų, ir darbai sustabdyti. Vienas įdomesnių radinių – tai seminarijos ŠR korpuse niveliaciniame smėlyje po grindimis užkasti sandarūs buteliai (4 pav.). Jų turinys perduotas VU BTC.

Apibendrinant tyrimų rezultatus, iš viso per 2021 m. 5 perkasomis iki įžemio ištirtas bendras apie 133 m^2 plotas, žvalgymai atlikti aplink pastatą įrengiamos nuogrindos vietoje apie 193 m^2 plote. Identifikuotos 65 kapų vietos, o antropologinių tyrimų metu iš detaliųjų tyrimų bei žvalgymų metu surinktų pavienių kaulų nustatyti dar 182 individai, iš kurių 56 buvo nustatyta lytis ir amžius. Aptikta XV–XX a. datuojamų radinių, kuriuos sudaro buitinės bei statybinės keramikos šukės, o kapuose aptikti radiniai datuojami XV a. pabaiga – XVII a. Iš viso surinkta 315 radinių, kurie perduoti ŽMA.

4 pav. Pastato viduje surasti sandarūs buteliai su turiniu. N. Brazdeikio nuotr.

Fig. 4. Sealed bottles with contents that were found inside the building.

Tyrimai Varnių kunigų seminarijos aplinkoje buvo tęsiami 2022 m.

In the Vicinity of the Samogitian Diocese Museum in Varniai

In 2021, an archaeological investigation was begun in the vicinity of the Samogitian Diocese Museum in Varniai in connection with its renovation. It was founded in the second half of the 18th century in a building of the Varniai Seminary. Prior to that, a cathedral had stood there, later a church and cemetery. An excavation (5 trenches totalling roughly 133 m^2) was conducted at the site of planned new utility lines and a survey (roughly 193 m^2) conducted at the site of the apron being installed around the building (Fig. 1), revealing 65 burial sites and the remains of an additional 182 individuals, who were identified from isolated bones (Figs. 2–3). The burials were not distinguished by their richness, the most common small finds being 15th–17th-century rings, coffin nails, and several 17th-century coins. Sherds of 18th–20th-century household and structural ceramics were also discovered (Fig. 4).

Algirdas Žalnierius,
Dainius Balčiūnas

Kauno Šv. Jurgio Kankinio bažnyčios vakarinis šventorius

Bernardinų vienuolynas ir Šv. Jurgio Kankinio bažnyčia yra Kauno senamiesčio 3 kvartale, Papilio g. 7. Kauno Šv. Jurgio Kankinio bažnyčios (UK 23349) šventorius yra ŠV Bernardinų vienuolyno pastatų komplekso kampe (1 pav.). Kvartalas XV a. suformuotas V, seniausioje Senamiesčio dalyje, prie Nemuno ir Neries upių santakos. Prieš tyrimus buvo nugriautas 1978 m. pastatytas mūrinis priestatas, stovėjęs prie vienuolyno dirbtuvių. Detalūs tyrimai 86 m^2 plote atlikti prie bažnyčios V fasado ir dirbtuvių Š sienos, lietaus nuotekų infiltracinės talpos ir vandens nuotekų trasos vietose. Žvalgymai 685 m^2 plote vyko žeminant šventoriaus paviršių. Visi tyrimai numatytose žemės judinimo vietose atlikti iki projektinio lygio. Bendras tyrimų plotas 771 m^2.

Kaune bernardinai įsikūrė 1468 m., tada buvo pastatyta ir pirmoji medinė vienuolyno bažnyčia. Kauno maršalka ir Gardino kaštelionas S. Sandzivojevičius 1471 m. užrašė vienuoliams savo nuosavą namą ir prie jo esantį sodą. Sklypas nuo miesto teritorijos buvo atskirtas gatvele, kuri vedė nuo pilies gynybinio griovio iki Nemuno. Mūrinis vienuolyno ir bažnyčios kompleksas pradėtas statyti XV a. 8 dešimtmetyje. Pirmiausia pastatytas 17,6 m ilgio, 9 m pločio pirmasis mūrinis vienuolyno pastatas – dviaukštė zakristija. Ji stovėjo prie gatvės, skyrusios vienuolyną nuo Kauno miesto teritorijos, vėliau pristatyta likusi vienuolyno dalis. Visi vienuolyno ir Šv. Jurgio bažnyčios ansamblio pastatai pastatyti 1487–1504 m. Tai buvo didžiausias mūrinių pastatų kompleksas